

Galerie Podchod

Ondřej Vavrečka: Na plech

Ondřej Vavrečka je vystudovaným filmařem, jeho tvorba prolíná do dalších odvětví. Kromě autorských dokumentárních filmů zabývá divadlem, hudbou a průzkumnictvím nejrůznějších krajín a zákoutí vnitřních i vnějších.

Výstava bude probíhat v době stavu nouze během pandemie koronaviru, tedy bez řádného zahájení. Jak tuto situaci vnímáte?

Vlastně mi zpočátku toho celého hřebu bylo nějak podvědomě jasné, že se výstava zruší. Všechno se ruší. Zrušíme celou kulturu. To by bylo zajímavé, že? Zkrátka jsem s tím vůbec nepočítal. A teď mě baví jet s obrazy na výlet a něco montovat. Vlastně, když se takto ptáte, otevírá to otázku po tom, co je soukromé a co je veřejné. Před virem by byla taková výstava ve vitrínách v podchodu pod silnicí jasně vnímána jako výstava ve veřejném prostoru. To je nabílední, že. Ale dnes, když jsou všichni zalezlí, vypadají ulice jako soukromý prostor. Intimní, oddělený neviditelnou hranicí od veřejného prostoru, do kterého brejlíme přes počítače a mobily. A čím je toto soukromé, které bylo dříve veřejné? Státu. Stát ukázal, že si bydlí ve vylidněných ulicích. Čili ta celá výstava je vlastně určená pro stát a pár lidí, kteří se odváží do státního prostoru prorazit a vyrazit.

Vystavené objekty vznikly pod vašimi rukama pro natáčení vašeho současného filmu Osobní život díry. Jakou roli ve filmu tyto předměty hrají?

Důležité je, že ty předměty, z nichž je tu vystavená pouze menší část, jsou vytvořeny z odpadků. V tom pak je skrytý jistý úsměv, když ty předměty a obrazy pak prodávám... Odpadek je majestátní a krásná věc, která je bytostně spojená s uměním. Umění totiž nemá primárně žádný smysl. Ten smysl je uzavřen pouze v něm samotném. Umění zkoumá svoje hranice. Je jaksi v dobrém smyslu slova povrchní. A odpadek také nemá žádný smysl. Je podobně jako umění vyjmutý z utilitárního řetězce používání věcí, které jsou k něčemu.

Navíc se dřív nebo později všechno stane odpadkem, dřív nebo později, se všechno stane nějak neužitečné či nefunkční. A jak jsme více a více zvyklí věci neopravovat, nezačleňovat do nově vytvářených věcí, ale vyhazovat, více a více se obklopujeme odpadky. A to je jedna z otázek, kterou film řeší v kapitole nazvané „Odpadková díra“. Co dělat s odpadky? Jak s nimi žít? Kam je dát? A přichází se k tomu, že v odpadcích je potřeba najít nějakou spiritualitu, nějakou poezii, pokusit se v odpadcích vidět nějakou transcendenci. Jedině tak můžeme milovat svět, který je plný odpadků. Tedy ty vystavené předměty jsou svérázným pokusem jak toto zmíněné v odpadcích najít.

Vznikl by váš výtvarný objekt bez filmu?

Každopádně. Zpočátku objekty vznikly řízením nějaké vnitřní posedlosti formovat nalezený materiál. Je to hmota, která volá po tom, aby byla hnětena. A tím hnětením ožije a vidíte, že sama má vnitřní sklony, sama si říká, co chce říkat, kam chce téct. Zlatavá barva táhne posvátnými obrazy či přesněji jejich zlatými obloženími. A tímhle pomalým tečením ve mě vznikla idea jakési tajné skupiny, pro kterou jsou ty obrazy a další propriety součástí nějakého posvátného kultu. A to jsem už docela blízko ideji filmu Osobní život díry. A pak přišel den deinstalace mé předchozí výstavy. Pozvali jsme známé a kamarády, kteří představují to bratrstvo, a celou výstavu jakože ukradnou. Každý něco vezme a pak se s tím běží po dejvické Abbey Road a k tomu hraje Tomáš Vtípil. To byla nejrychlejší a nejefektivnější deinstalace výstavy, co znám, a já to natočil. Vzali potom věci do tramvaje, popojelo se pár zastávek a pustili jsme se s nimi do rituálního kouzlení. Díky za to.

Myslíte na smysl vaší tvorby předem nebo je to proces aktuální potřeby, jakým způsobem volíte téma pro své filmy nebo jinou tvorbu?

Mým tématem je svět. Vše. To je ten kámen, který tu přede mnou a ve mně leží. A ten pak opracovávám. Jeden známý, Ervín mi říkal, že svět se hroučí do krásy. Má pravdu. A já se snažím tohle hroucení zachytit, ozvučit, odlít do filmu. Výhodou tvoření je to, že člověk vždycky začíná od počátku. Nemá nic. Jen prázdno. A k tomu celý svět. Může se rozhodnout pro cokoli. To prázdno může potřísnit čímkoli. A s touto skutečností se snaží nějak spasovat, spárovat, aby šel s tím světem dohromady. Jistěže se chodí i proti světu, ale stejně je třeba ho nějak poznávat, abychom mohli proti, že. Zajímá mě život na zemi v podnebesí.

Jak byste popsal vaše filmy?

Já když začínám dělat film, říkám si: Tak a tohle bude úplně normální film. A pak se do toho nořím. A vyjde z toho věc a někdo tomu říká experimentální film, ale to ještě neví, co je normální a co ne. Připadá mi, že těch úžasných možností, které nám filmové vyjádření poskytuje, se současná kinematografie nějak štítí. A já nevím proč. Dělán filmy takové, co si film dokáže dovolit. Jelikož cítím, že současná kinematografie je v nepořádku a já se to snažím napravit, vytvářím normální kinematografii.

Vaše autorské filmy jsou spolu provázané délkou i vztahem témat, naplňujete nějaké své vlastní schéma nebo naopak odhalujete nějaký samovolný princip?

Obojí. Moje filmy jsou velice volné. A proto, abych se v tom neztratil, jsem si asi před delší dobou určil podle geometrického plánu délky všech následujících filmů. Tedy když dělám film, vím, jak bude dlouhý. Svobodná vůle těch filmů je ale podmíněná ale velice precizní, minuciózní skladbou. Tedy to, co se zpočátku rozpojuje pak dostává v celku filmu přesný tvar. Nevím, jestli mluvím srozumitelně. Ono by bylo asi lepší se na něco podívat. Koneckonců proto to dělám, aby se to koukalo.

Máte nějaký z nich nejradši? Je pro vás některý zásadnější?

Nejradši mám ten film, který dělám.

Líbí se mi váš novotvar filmový „děník“. Můžete ho vysvětlit?

To vychází ze skutečnosti, že já nedokážu nic cíleně vymyslet. Sednout si a vymyslet něco konkrétního na povel mi nejde. Buď se mi něco zdá, nějaký obraz anebo nějaký text, tak ho pak překreslím a udělám anebo text ze snu přímo přepíšu. Anebo pracuji s tím, co se kolem mě děje. Ale není to zas úplně deník typu měl jsem k obědu zelí. Je to spíš metoda, která vychází z dokumentarismu a směřuje k osobním formám výpovědi.

Jak moc je pro vás důležité být si v tvorbě soběstačným, tzn. producentem, kameramanem, hercem, komparzistou, střihačem, scénáristou...?

Ona to zpočátku byla z nouze ctnost. Ale taky já moc rád ty věci dělám. Třeba mě hodně baví nahrávání ruchů. To je extrémně důležitá věc, navíc když natáčím na kameru, která nezaznamenává zvuk. Ruch totiž pak ten záběr jaksi elasticky protahuje nebo na něm tvoří záhyb anebo ho přelomí, zkrátka je to orchestrace skutečnosti.

Z všech těch komponentů hnětu a skládám toho Golema, který pak v lidech ožívá. U Osobního života díry jsem se rozhodl, že pustím do své klauzury další spolupracovníky. Film produkuje Alžběta Janáčková ze Silk Films, distribuuje Klara Khine, částečně film kamoval Simon Todorov, střihal jsem společně s Annou Petruželovou a Benjaminem Kolmačkou, zvučil s Janem Mesanym. A

samozejmě zvukový mix, tu obrovskou varhanní práci vždy dělá někdo jiný a ne já. Předchozí i současný film mixoval Jan Richtr.

Film Osobní život díry je hotový, žije už svým životem? A prozradíte, na čem pracujete teď?

Ono to nežije úplně samo, člověk to musí kapku postrčit. Ten film je určen především pro festivaly a alternativní distribuci v uměleckém kontextu. A jelikož žijeme teď kvůli koronaviru v době virtuální, možnosti distribuce toho filmu se úží, což je pitomé. Ale jsme rádi, že film byl vybrán do soutěže na Festivalu dokumentárních filmu v Jihlavě. Také jsme našli distributora, což je úplně bezvadné a mám z toho radost.

Začínám teď pracovat na dalším filmu. Jmenuje se 1+1+1 a bude pojednávat o pokroku. Vývoj toho filmu byl podpořen Českým fondem kinematografie, z čehož máme velkou radost. Píšeme teď s Veronikou Janatkovou a Lukášem Červeným scénář. A zase to bude takový normální film. Barevný a poskočný. Já nedělám filmy ani dokumentární, ani animované, ani hrané, ale hravé.

Mění současná situace stavu nouze nějak vaši práci?

Samozřejmě, prvních pár dní jsem z toho byl vedle, i když mi to přišlo jako totální ptákovina. Ale pak mi došlo, že pro mě stav nouze je vlastně stav, ve kterém tvořím. Tedy nikoli výlučně. Zkrátka že dělávám věci proto, že cítím nějakou nouzi, nějaké chybění. A když člověk něco vytváří, vždycky se musí do jisté míry sebeizolovat. Já tenhle čas beru jako posvěcení skutečnosti. Možnost projít ty šuplíky a vnitřní chodby, kam se moc nezabrousí a trochu se v tom pošourat, popřípadě vykydat nebo to dodělat. Uklidnilo mě to, i když samozřejmě i naprdlo, protože se třeba zhoršily možnosti distribuce toho filmu, teď nepřijde nikdo na vernisáž téhle výstavy, bůhví, jestli to vůbec někdo uvidí apod.

Jste renesanční člověk, je nějaká nová oblast tvorby, která vás láká?

Ano, ale lákají mě teď oblasti vůbec jedny z nejpůvodnějších. A to vůně a tanec. Vůně a smrad to je populární písnička, kterou slýcháváme v rádiu nebo si jí dokolečka pouštíme. Vážeme na ní svoji paměť, svůj současný prožitek. Zní to banálně, ale jídlo prostě nemůže smrdět proto, že samotné jedení je libé, protože je výrazem samotného života. Opětovnou registrací dříve vnímaného oděru se tělesně přesouváme do minulosti, navazujeme se na ní, k dřívější registraci onoho oděru, která byla pro nás z nějakého důvodu klíčová. Je to podobné jako film, který má také téměř tělesný dopad. Opakuje již jednou vnímané, tedy v případě filmu snímané. Vůně a smrad umí organizovat přítomnost bez toho, aby vytvořily jazyk. Opakují se, přesouvají se, anebo na ně úplně zapomeneme. To je velice podobně s filmem. Film taky nemá jazyk. Opakuje věci, přesouvá a nějaké vynechá. A právě že ani tanec nemá jazyk a je navíc bytostně tělesný. Ještě mě zajímá neartikulovaný hlas. A to z týchž důvodů. A stejně je film taková krása!

Děkuji.

Taky děkuji za rozhovor. Byl pro mě velice inspirativní.

24. dubna 2020